Architecture, Design and Conservation
Danish Portal for Artistic and Scientific Research

Aarhus School of Architecture // Design School Kolding // Royal Danish Academy

Arkitektonisk kulturarv i Skovvejen & Skovparken

Bendsen, Jannie Rosenberg; Martens Gudmand-Høyer, Sidse; Nielsen, Tom; Morgen, Mogens Andreassen; Ostenfeld Pedersen, Simon

Publication date:
2019

Document Version:
Også kaldet Forlagets PDF

Link to publication

Citation for pulished version (APA):
Bendsen, J. R., Martens Gudmand-Høyer, S., Nielsen, T., Morgen, M. A., & Ostenfeld Pedersen, S. (2019). *Arkitektonisk kulturarv i Skovvejen & Skovparken: Værdisætning af socialt udsatte almene boligområder*. Arkitektskolen Aarhus.

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Download date: 18. Apr. 2024

ARKITEKTSKOLEN AARHUS Designskolen Kolding Det Kongelige Akademi

VÆRDISÆTNING AF
SOCIALT UDSATTE ALMENE BOLIGOMRÅDER

ARKITEKTONISK KULTURARV I SKOVVEJEN & SKOVPARKEN

KOLDING KOMMUNE

ARKITEKTSKOLEN AARHUS

VÆRDISÆTNING AF SOCIALT UDSATTE ALMENE BOLIGOMRÅDER

© Arkitektskolen Aarhus
Udført med støtte af Realdania

PROJEKTTEAM:

Jannie Rosenberg Bendsen
Ida Munksdal Elland
Mogens A. Morgen
Tom Nielsen
Simon Ostenfeld Pedersen
Sidse Martens Gudmand-Høyer, projektleder.

EKSTERNE KONSULENTER:

Anna Mette Exner
Medarbejdere: Siri Ax Berlin & Rikke Søndergaard

Projektet udføres af

AARHUS SCHOOL OF ARCHITECTURE

Med støtte fra

Realdania

Grafik: WALK

FORORD

Arkitektskolen Aarhus sætter med projektet *Værdisætning af socialt udsatte almene boligområder* (VAB) fokus på de arkitektoniske kulturarvsværdier i 15 store almene boligområder.

De almene boliger er hjem for omtrent 1/6 af danskerne og udgør en stor del af det byggede miljø i Danmark. Derudover har den almene boligbevægelse været en drivkraft i udviklingen af boligarkitekturen og industrialiseringen af byggeriet i Danmark. Mange af de store, almene boligområder står i dag overfor en række udfordringer af fysisk og boligsocial karakter, som skal løses for at sikre attraktive lejeboliger i fremtiden. Det gælder både de murede byggerier opført før 1960 og særligt montagebyggerierne fra 1960'erne og 1970'erne, hvoraf de fleste allerede er blevet renoveret en eller flere gange.

De almene boligbebyggelser er del af vores nationale arkitektoniske kulturarv, som der bør værnes om ved at bruge den aktivt i udviklingen af boligområderne.

I store almene boligbebyggelser med boligsociale udfordringer bliver bygningsrenoveringer og sociale helhedsplaner ofte kombineret med fysiske, strukturelle forandringer. Hermed ændrer man også bebyggelsernes arkitektur forstået bredt fra landskab til bygning. Ændringerne kan bestå af infrastrukturelle ændringer i bebyggelsen, nedrivninger af bygninger eller nybyggeri. Derudover bliver der arbejdet med skalering, opdeling og ændring af udearealer. Disse forandringer kan ændre bygningernes arkitektoniske udtryk radikalt og kan være en måde at ændre en bebyggelses image på.

Som udgangspunkt bør der tages bevidst stilling til den enkelte bebyggelses arkitektoniske kulturarvsværdier forud for større fysiske forandringer. Denne stillingtagen er særlig vigtig i de store, almene boligbebyggelser fra 1960'erne og 1970'erne, som i dag vurderes som socialt udsatte. Det skyldes, at de fysiske træk, som ofte er vigtige i et arkitektonisk kulturarvsperspektiv, kan synes at være direkte i modstrid med de ønsker, man har til disse boligområder i dag.

1960'ernes montagebyggerier er ofte anlagt ud fra en idealistisk grundtanke om den funktionsopdelte by, hvor store næsten monofunktionelle boligområder var visuelt og fysisk skærmet fra deres omgivelser samt orienteret indad, mod egne opholdsarealer. I dag ønsker man omvendt at få integreret boligområderne med de omkringliggende kvarterer i langt højere grad. Resultatet kan derfor være, at man søger at gennemføre ændringer i bebyggelserne, som til dels kan synes i modstrid med de arkitektoniske kulturarvsværdier. Det betyder ikke nødvendigvis, at vi skal bevare og restaurere i traditionel forstand. Derimod kan opmærksomheden på de særegne arkitektoniske kulturarvsværdier understøtte en bevidst stillingtagen til, hvordan der kan værnes om den enkelte bebyggelses bærende fortælling med henblik på at udvikle dens iboende kvaliteter og potentialer.

Målet er at sikre den bærende fortælling i forening med kommende forandringer af områderne, så kulturarven bliver et understøttende aktiv i udviklingen, og at boligområderne kommer til at fremstå med en styrket arkitektonisk kvalitet.

Mogens A. Morgen
Professor, Arkitekt MAA

INTRODUKTION

Arkitektskolen Aarhus har vurderet de arkitektoniske kulturarvsværdier i de 15 hårdeste ghettoer, som fremgår af regeringens *Liste over hårde ghettoområder pr. 1. december 2018*.

FORMÅL

I nærværende rapport bliver vurderingen af Skovvejens og Skovparkens arkitektoniske kulturarvsværdier præsenteret, ligesom det bliver undersøgt, hvordan bebyggelsen lever op til de aktuelle idealer og ønsker, som man typisk italesætter i forbindelse med omdannelsen af store almene boligområder i dag. Formålet med vurderingen er at skabe opmærksomhed på, hvordan bebyggelsens bærende fortælling fremadrettet kan anvendes i kommende fysiske forandringer af området.

Bebyggelsens arkitektoniske kulturarvsværdier er en kvalitet, der bør arbejdes videre med i den kommende udvikling, så Skovvejens og Skovparkens særegne fortælling og værdier forenes med de nutidige behov for ændringer. Målet er for det første, at nærværende vurdering bliver anvendt strategisk i den fremtidige dialog mellem boligforening, kommune, Landsbyggefonden og rådgivere for derved at bidrage til en fælles forståelse af Skovvejens og Skovparkens bærende fortælling. For det andet, at de beskrevne værdier kan blive rettesnor for, hvilke forandringer der foretages, og hvordan. Ved at tage udgangspunkt i de eksisterende arkitektoniske kulturarvsværdier kan man med en renovering sikre en bebyggelse, hvor det er dens egenart, historiske ophav samt oplevelsen af genkendelighed og identitet, der er med til at definere fremtiden.

METODE

Arkitektskolen Aarhus har udviklet en ny metode, der kombinerer vurderingen af boligbebyggelsernes arkitektoniske kulturarvsværdier med, hvordan de synes at leve op til nutidige idealer for denne type boligområder. Bebyggelsens arkitektoniske kulturarvsværdier bliver vurdereret i tre kategorier, kulturhistorisk, miljømæssig og arkitektonisk værdi, der tager afsæt i de to officielt anerkendte værdisætningsmetoder indenfor kulturarv i Danmark, SAVE[1] (Survey of Architectural Values in the Environment) og VAF[2] (Vurdering af Fredningsværdier). Samtidig trækkes der på metoden til screening af kulturmiljøer SAK[3] (Screening af Kulturmiljøer), der kombinerer kulturarvsværdier med kulturmiljøernes udviklingspotentialer.

I rapporten bliver vurderingen af kulturarvsværdier holdt op mod nutidige fokuspunkter i arbejdet med omdannelse af socialt udsatte store almene boligområder. Disse fokuspunkter er formuleret med afsæt i en række evalueringer og udgivelser[4] samt nyligt gennemførte almene boligrenoveringer i Landsbyggefondens regi. I nærværende rapport bliver bebyggelserne vurderet i henhold til tre nutidige fokuspunkter: det første angår boligområdets tilpasning og sammenhæng med omgivelserne, det andet omhandler graden af funktionsblanding og det tredje vedrører variation i skala, formgivning og graden af overgange fra private til offentlige rum.

Med udgangspunkt i vurderingen af kulturarvsværdier og de nutidige fokuspunkter bliver rapporten afsluttet med en række anbefalinger, som peger på, hvad der særligt er væsentligt at have for øje i det fremtidige arbejde med udviklingen af boligområdet.

ET GRUNDLÆGGENDE SKISMA

Det har vist sig, at de idealer, som lå bag mange af de 15 bebyggelser, da de blev opført, er i modstrid med de nutidige idealer, som er knyttet til store, almene boligområder. Det er særligt de fysiske træk, som er af stor kulturhistorisk værdi, der viser sig at stå i kontrast til, hvad man i dag værdsætter arkitektonisk og miljømæssigt. Der ligger derfor en fremtidig opgave i at tænke de arkitektoniske kulturarvsværdier sammen med nutidige ønsker, og det på en måde, hvor umiddelbart modstridende dagsordner understøtter hinanden bedst muligt. I denne proces er det vigtigt at undersøge, hvilke værdier, der er vigtige at bevare i et længere fremtidigt tidsperspektiv.

Beskrivelserne er udtryk for en arkitektfaglig vurdering, der med fordel kan indgå i det videre dialog- og udviklingsforløb. Vurderingerne er baseret på eksisterende beskrivelser og udvendige besigtigelser af bebyggelserne. Vurderingerne er ikke udtryk for et facit, men skal ses som en anbefaling til, hvordan bebyggelsernes iboende egenskaber, kvaliteter og arkitektoniske kulturarvsværdier kan blive styrket fremadrettet. Vurderingerne bør indgå i den efterfølgende proces med boligforeninger, boligorganisationer, kommuner og rådgivere i udviklingen af områderne.

INDHOLD

Rapporten består af en kortlægning, en vurdering og en konklusion med anbefalinger.

BÆRENDE FORTÆLLING

Her opsummeres den samlede vurdering af bebyggelsens bærende fortælling sammen med en kort oplistning af de fysiske træk, som er vigtigst for, at denne fortælling kan aflæses i bebyggelsen.

KORTLÆGNING

Kortlægningen er en beskrivelse af boligbebyggelsen, som den ser ud i dag. Beskrivelsen er baseret på besigtigelser af bebyggelsernes ydre, og de fysiske træk som er væsentlige for vurderingen:

By og landskab
Her beskrives bebyggelsens placering i landskabet og bystrukturer samt overgangen fra bebyggelsen til de nærliggende omgivelser.

Bebyggelsesplan – bygninger og udearealer
Her beskrives bebyggelsesplanen, den landskabelige karakter, formgivningen af bygninger og udearealer samt den interne infrastruktur.

Originalitet
Her beskrives bebyggelsens renoveringshistorie samt hvilke træk, der stammer fra da bebyggelsen blev opført, og hvilke der er senere ændringer.

VURDERING

Værdisætningen er baseret på eksisterende fysiske forhold og er vurderet i tre værdikategorier. Vurderingen i hver enkelt kategori rangeres fra 1 til 5, hvor 1 er den laveste værdi og 5 den højeste. Der er ikke foretaget indvendige besigtigelser, og vurderingen af bebyggelserne forholder sig kun til det udvendige.

Kulturhistorisk værdi

Tilskrives fysiske forhold, som viser noget om tidligere funktion, brug, idealer, byggeskikke og opførelsestidspunktet, men værdien tilskrives også ændringer over tid, som viser en udviklingshistorie.

Miljømæssig værdi

Den miljømæssige vurdering har fokus på forholdet mellem bebyggelsen og den omgivende by, mellem bygninger og udearealer, bebyggelsesplanens rumlige organisering og den landskabelige bearbejdning samt variationer i skala og brug i uderum. Der arbejdes med overordnede vurderinger, og der bliver ikke gået i detaljer omkring typer af beplantning, belægninger og lignende.

Arkitektonisk værdi

Tilskrives rumlige kvaliteter ved bebyggelsen som helhed, og ved de enkelte bygningernes udformning og materialitet som f.eks. karakteristisk formgivning, proportionering, konstruktioner, skala, kompositioner, materialer, håndværk, lysforhold, atmosfære, funktionelle sammenhænge, detaljer samt sammenhænge og hierarkier.

NUTIDIGE FOKUSPUNKTER

Her beskrives, hvordan bebyggelsens arkitektoniske kulturarvsværdier og den bærende fortælling står i forhold til tre nutidige fokuspunkter, der samlet repræsenterer en række ønsker, som typisk fremføres nu om dage i forbindelse med strukturelle forandringer af store socialt udsatte almene boligområder. Registreringen i hvert enkelt fokuspunkt er rangeret fra 1 til 5, alt efter i hvor høj grad bebyggelsen synes at kunne leve op til fokuspunktet, hvor 1 er den laveste værdi og 5 den højeste.

Bymæssig integration

I hvor høj grad hænger bebyggelsen sammen med de omgivende områder visuelt, fysisk og funktionelt. Findes der tilbud, som kan tiltrække udefrakommende, eller infrastruktur som naturligt leder udefrakommende gennem eller ind i bebyggelsen.

Funktionsblanding

Er der en variation af tilbud i bebyggelsen udover boliger f.eks. skoler, erhverv, detailhandel, café og lignende? Er der en variation i boligtyper i forhold til ejerformer og i forhold til de forskellige almene boligtyper: ældre-, ungdoms- og familieboliger?

Arkitektonisk variation

Adskiller bebyggelsen sig væsentligt fra sine omgivelser arkitektonisk og skalamæssigt? Er der en variation i bebyggelsesplan, bygningsformer, formgivning og materialitet internt i bebyggelsen? Er der en variation i udearealernes opdeling i private, semi-private, halv-offentlige og offentlige områder?

ANBEFALINGER

Her anbefales, hvilke fysiske træk man bør være særlig opmærksom på ved kommende fysiske og strukturelle forandringer i bebyggelsen. Anbefalingerne er formuleret med afsæt i hvilke træk, der er væsentlige at fastholde for, at bebyggelsens bærende fortælling kan komme med ind i fremtiden, samt ud fra en forventning om, at man i bebyggelsen ønsker at øge graden af bymæssig integration, funktionsblanding og arkitektonisk variation.

EKSEMPEL PÅ VURDERINGS-DIAGRAM

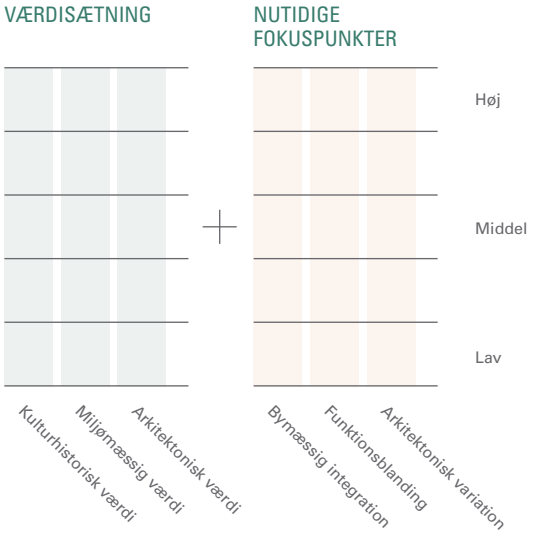

REFERENCER:

1 Kulturarvsstyrelsen. *SAVE- Kortlægning og registrering af bymiljøers og bygningers bevaringsværdi.* Kulturarvsstyrelsen, 2011.

2 Kulturarvsstyrelsen. "VEJLEDNING. Vurdering af Fredningsværdier." Kulturarvsstyrelsen, 2012.

3 Morgen, M. A. & Pedersen, S. O (red.). *Screening af kulturmiljøer: Metodevejledning.* Arkitektskolen Aarhus, 2018.

4 Bech-Danielsen, C. & Mechlenborg, M. *Renovering af almene boligområder: Evaluering af fysiske indsatser i perioden 2014-2016.* SBi 2017:11. Statens Byggeforskningsinstitut, 2017.

- Bech-Danielsen, C & Stender, M. *Fra ghetto til blandet by : danske og internationale erfaringer med omdannelse af udsatte boligområder.* Gad, 2017.

- Bjørn, N. (red.). *Arkitektur der forandrer: fra ghetto til velfungerende byområde.* Gad, 2008.

SKOVVEJEN & SKOVPARKEN

KOLDING KOMMUNE

Kommune:	Kolding Kommune
Boligselskab:	AAB ved Bovi: 2 afdelinger Boligselskabet Kolding ved Boligkontoret Danmark: 1 afdeling
Opført:	1971-1985
Renoveret:	Skovparken: 1995-1997: Havefacader og tage. 2006-2009: Indgangsfacader, badeværelser, køkkener og udearealer Skovvejen: 1998: Nye tagboliger. 2009: udearealer, sammenlægning af ungdomsboliger og byggeskaderenoveringer
Antal boliger og boligtyper:	1167 boliger: 1083 familieboliger fra 2 til 5 værelser og 84 ungdomsboliger
Øvrige funktioner:	Fælleshus, institutioner, butikstorv, vaskeri
Antal beboere:	2516

Kilde: *De 16 "hårdeste" ghettoområder. Dokumentation af de konkrete virkninger af parallelsamfundspakken.* BL Danmarks Almene Boliger, 2018.

DEN BÆRENDE FORTÆLLING

Skovparken og Skovvejen er samlet set et typisk eksempel på de store almene montagebyggerier, der blev opført som led i udvidelsen af de gamle købstæder i løbet af 1960'erne og 1970'erne. Dette ses i bebyggelsens store størrelse og placeringen nord for Koldings gamle bykerne. Bebyggelsesplanen afspejler stadig de velfærdsvisioner, der lå bag de store almene montageboligbyggerier i beton, som var resultatet af boligpolitikken, og som følge heraf industrialiseringen af byggeriet i løbet af 1960'erne. Bebyggelsen vidner desuden om tidens ambitioner om rolige boligområder skærmet ved hjælp af terrænbearbejdning og beplantning samt idealet om gode og funktionelle lejligheder til alle, uanset indkomst. I bebyggelsen kan man også se samtidens ønske om at adskille gående og kørende trafikanter i form af separate parkeringsarealer med bilkørsel langs yderkanten af bebyggelsen, og at der kun er stier til bløde trafikanter mellem boligblokkene. Ligesom boligområdet afspejler ønsket om selvservicerende boligområder med adgang til egne butikker og institutioner. Arkitektonisk er bebyggelsen ligeledes tidstypisk med beton som det primære konstruktionsmateriale.

"DEN SAMLEDE BEBYGGELSE ER ET GODT EKSEMPEL PÅ, HVORDAN DISSE MONTAGEBYGGERIER ALLEREDE FRA SLUTNINGEN AF 1980'ERNE OG FREM I FLERE TILFÆLDE HAR VÆRET IGENNEM FLERE RENOVERINGER"

Den samlede bebyggelse er et godt eksempel på, hvordan disse montagebyggerier allerede fra slutningen af 1980'erne og frem i flere tilfælde har været igennem flere renoveringer, der afspejler samtidens æstetiske og arkitektoniske idealer. I Skovparken er dette tydeligt, da den er blevet gennemgribende renoveret med nye facader, tagboliger og udearealer. I Skovvejen er der ligeledes blevet tilføjet nye tagboliger og renovering af facader og udearealer.

SÆRLIG VIGTIGT FOR DEN BÆRENDE FORTÆLLING:

- Bebyggelsesplanens stringente disponering, og bebyggelsernes fremtræden som et sammenhængende boligområde med to forskellige arkitektoniske udtryk.
- Terrænbearbejdningen mod de omgivende veje, især det grønne bælte i form af den beplantede jordvold, som via græsplæner flyder ind mellem blokkene. Terrænbearbejdningen i bebyggelsen anviser også et hierarki i brugen af udearealer til leg, kørende og gående trafik.
- Bebyggelsens ensartede, industrialiserede udtryk, der ses i de dybe, oprindeligt tre etagers boligblokke.
- At der i renoveringen af facaderne er arbejdet med nedbrydning af skala.
- Tilføjelsen af tagboliger på udvalgte boligblokke.

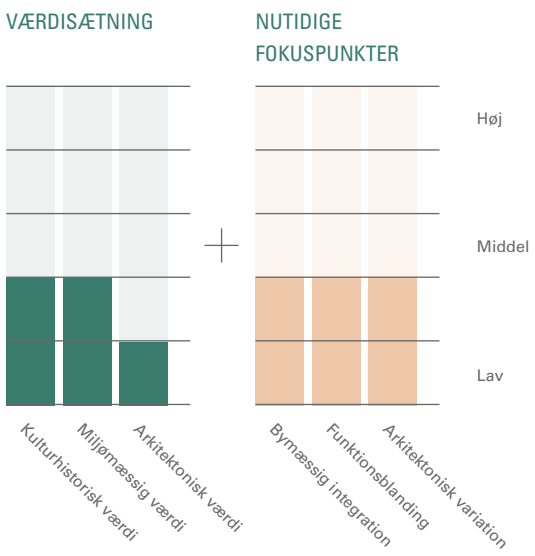

KORTLÆGNING

BY OG LANDSKAB

Bebyggelserne Skovparken og Skovvejen ligger i det nordlige Kolding lige over for Kolding Sygehus, 1 km fra Kolding Storcenter og 2 km fra Kolding midtby, og vidner om udbygningen af Kolding i slutningen af 1960'erne og 1970'erne. Området er karakteriseret ved et stort, sammenhængende grønt område mod øst, hvor Bramdrupskov ligger som en grøn kile i det nordlige Kolding, og som næsten strækker sig ned til Kolding Fjord mod syd. Mod nord ligger et mindre parcelhuskvarter og Kolding Gymnasium. Mod syd ligger henholdsvis Nordre Kirkegård, et mindre grønt område, der langs Skovvangen mod syd flyder over i en skov, og et parcelhuskvarter. Mod vest ligger et større erhvervsområde og uddannelsesinstitutioner.

Skovvejen og Skovparken er placeret nord for Kolding bymidte. Både bebyggelsens skala og placering afspejler, at den er opført som en del af udbygningen af byen i slutningen af 1960'erne og i 1970'erne.

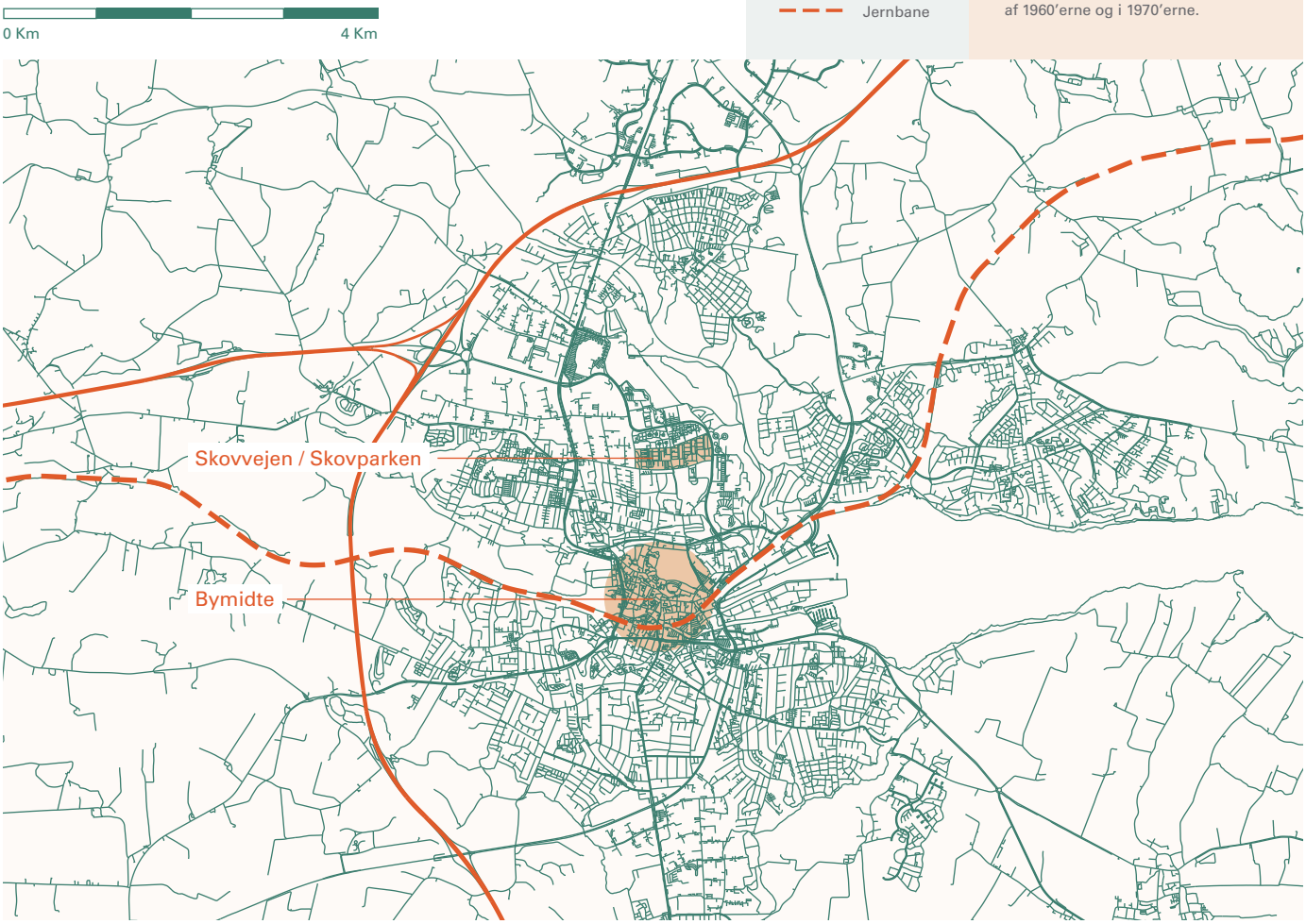

Skovparken ligger over for Kolding Sygehus og ud til vejen Skovvejen, der er en af de store indfaldsveje til Kolding.

Skovparken og Skovvejen er udlagt i et tydeligt bearbejdet terræn. Mod nord afgrænses bebyggelserne af henholdsvis vejene Skovparken og Skovvejen med lave boligbebyggelser på den modsatte side. Langs vejen står flere træer. Mod øst afgrænses Skovparken af et grønt område ud mod Skovvangen. Mod sydvest afskærmer en beplantet jordvold bebyggelsen mod Lærkevej. Mod vest grænser Skovvejen op til en etageboligbebyggelse, der ligger på Nørremarksvej. De to bebyggelser er adskilt af en gangsti og et hegn samt lidt beplantning. En sti fører gennem området i nord-sydgående retning via en underkørsel under Lærkevej.

Bebyggelsen Skovvejen bliver afskærmet fra Lærkevej i syd af en jordvold med træer.

Offentlig sti
Tilkørsel
Område omkring fælleshus, institutioner og butikker

0 m 500 m

Skovvejen og Skovparken er delvist skærmet mod Lærkevej i syd af jordvolde og beplantning. Bebyggelsen åbner sig op omkring butikscentret og de grønne arealer omkring fælleshus og klub. Nord for centret ligger institutioner og en cykelsti løber også her igennem området og under Lærkevej.

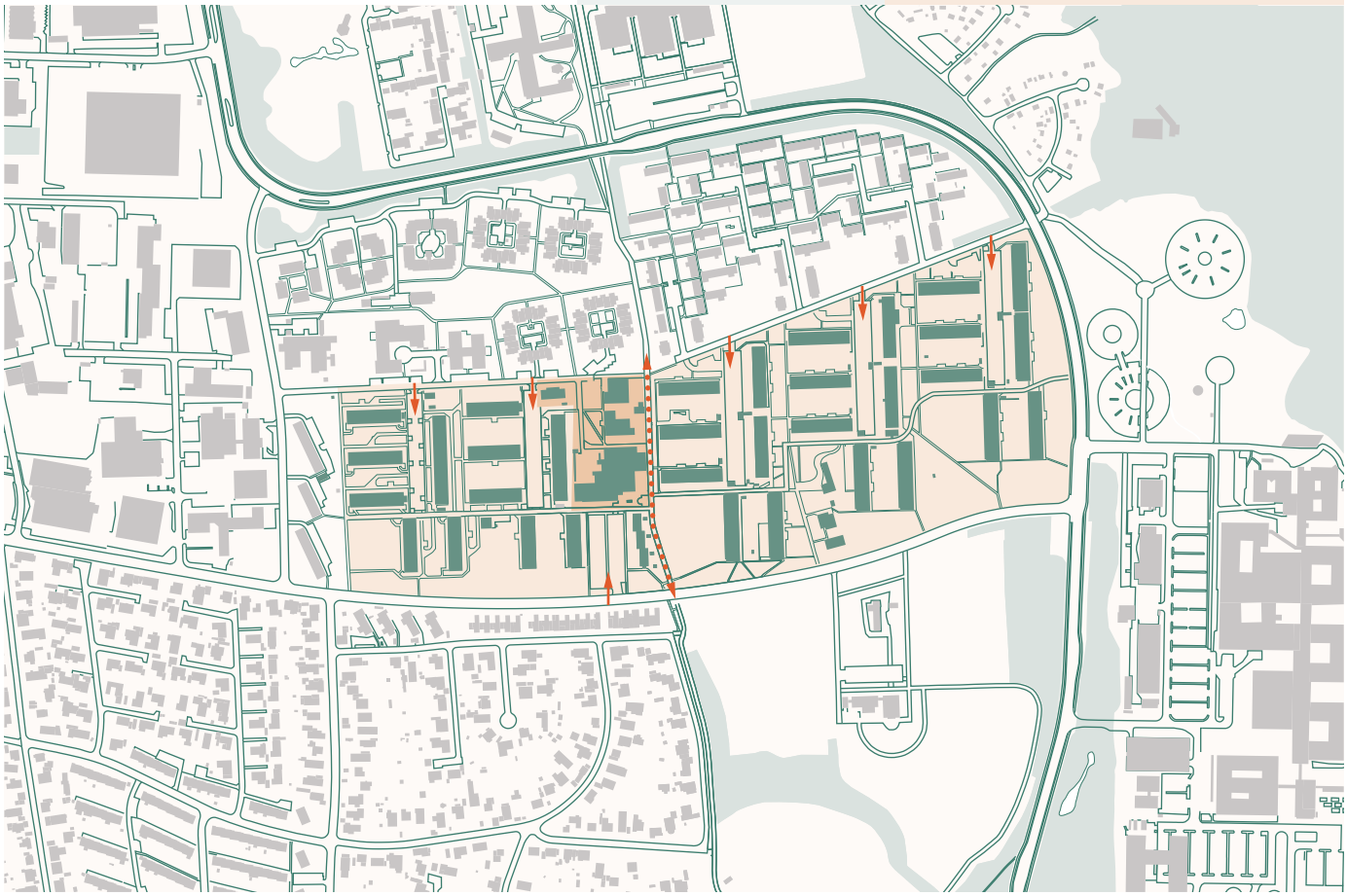

BEBYGGELSESPLAN
– BYGNINGER OG UDEAREALER

I Skovvejen og Skovparken er der parkerings-arealer og -kældre mellem blokkene ud mod de mindre veje i nord. Butikstorvet med parkering mod syd og institutionerne binder området sammen. Boligområderne har et større grønt træk mod syd, der i Skovparken flyder sammen med en lille torvedannelse omkring fælles/ børne/ungehus og klub.

1. Butikstorv
2. Institutioner
3. Fælleshus
4. Børne/ungehus, klub
5. Vaskeri

Boligområde
Parkering

0 m 200 m

Bebyggelsesplanen er organiseret i en stram struktur med et lille butikstorv og institutioner placeret omtrent i midten, som ligeledes adskiller de to bebyggelser fra hinanden. Ved butikstorvet ligger en parkeringsplads og en stribe rækkehuse. Derudover er planen karakteriseret ved fem stikveje med parkeringspladser i terræn, hvor der mod øst ligger henholdsvis en eller to boligblokke i en nord-sydlig retning langs vejen. I den sydlige ende af vejen ligger to parallelle boligblokke ligeledes i en nord-sydlig retning, dog en smule forskudt mod øst fra de andre boligblokke. På den vestlige side af vejen ligger tre boligblokke i en øst-vestlig retning. Der er tre underjordiske parkeringskældre med garager i Skovparken med nedkørsel fra nord.

Skovparken består af 21 boligblokke i tre eller fire etager over en høj kælder. Boligblokkene er opført af betonelementer, og facaderne er beklædt med plader af metal i grå nuancer. Gavlene er efterisoleret med gulmalede plader. Alle blokkene har ensidigt hældende tag, hvoraf de fleste kun har en svag hældning. På de resterende er hældningen større med et stort tagudhæng, der understøttes af søjler i metal, der går til terræn. På blokkene med stort tagudhæng er der en karnap på indgangsfacaden ved opgangen og tagboliger. Lejlighederne i stueetagen har udgang til egen have, mens de øvrige lejligheder har indeliggende altaner, der minder om små udestuer med undtagelse af tagboligerne, der har tagterrasser. Ved gavlene går altanerne rundt om hjørnet, så de her er ekstra store. Udvalgte vinduesrammer har forskellige farver på de tre stikveje med parkering.

Skovvejen består af 12 boligblokke i tre eller fire etager over en høj kælder samt tre forskudte og sammenbyggede bygninger i to etager. Sidstnævnte står i blank mur af gule mursten, mens de resterende blokke har facadepartier beklædt med plader af metal i forskellige grå nuancer. På gavlene hænger gule og orange skærmtegl organiseret i et geometrisk mønster. Blokkene har helvalmede tage. Alle lejligheder har indeliggende altaner med undtagelse af tagboligerne, som har tagterrasser. Der er i nogle blokke direkte udgang til haverummene i terræn fra kælderen på grund af terrænforskelle.

I begge bebyggelser ligger parkeringspladserne for sig selv, og der er gang- og cykelstier inde i bebyggelserne, samt mange grønne områder både mellem blokkene og i udkanten af bebyggelserne mod de omkringliggende veje. Jordvolden mod Lærkevej er enkelte steder gennembrudt af stier. Udearealerne mellem blokkene er indrettet på forskellig vis med legepladser, bænke og varierende grøn beplantning. I Skovparken er der desuden et mindre torv med fast belægning, espalier, bænke og børne/ungehus samt klubhus. Og i Skovvejen er der et vaskeri samt et nyt fælleshus.

Imellem blokkene med lejligheder i Skovparken og Skovvejen ligger en række sammenbyggede, men forskudte huse i to etager. Lige ved siden af ligger butikstorvet.

I Skovparken er der tre underjordiske parkeringskældre med garager. Oven over er der parkingspladser.

I Skovparken har nogle af blokkene fået en ekstra etage på, så der nu er tagboliger. Derudover er de lukkede altaner ført om hjørnet ved gavlen, og hele havesiden er blevet renoveret.

I Skovvejen har udvalgte blokke ligeledes fået en ekstra etage på, så der også er tagboliger. Derudover er gavlene blevet efterisoleret.

ORIGINALITET

Strukturen i den samlede bebyggelsesplan med butikscenter og institutioner samt garagekældrene er velbevaret, mens udearealerne i begge bebyggelser har gennemgået omdannelser med omlagte stier samt grønne områder, hvor der blandt andet er kommet nyt inventar og beplantning.

Skovparkens boligblokke blev renoveret i slutningen af 1990'erne med en total-renovering af havefacaderne, nye tagformer på otte af blokkene, hvoraf tre fik nye taglejligheder. Derudover er badeværelser og køkkener blevet renoveret. Alle vinduer er blevet udskiftet. Gavlene er blevet efterisolerede. I 2006-2009 blev indgangsfacaderne renoveret.

I Skovvejen er boligblokkene ligeledes blevet renoveret med nye tagboliger på fire blokke i 1998. Herudover er der blevet udbedret byggeskader og sket en sammenlægning af boliger

Der er bibeholdt få fysiske træk fra da Skovparken og Skovvejen blev opført, disse omfatter selve placeringen af blokkene, parkeringsarealerne og butiks-centeret.

Skovvejen anno 1989, hvor altanerne er blevet inddækket. Foto fra Kolding Stadsarkiv.

VURDERING

KULTURHISTORISK VÆRDI

By og landskab

Den kulturhistoriske værdi er knyttet til Skovparkens og Skovvejens placering nord for Koldings gamle bykerne, der sammen med bebyggelsens store skala afspejler, at bebyggelsen blev opført som led udvidelsen af byen i løbet af 1960'erne og 1970'erne. Bebyggelsens store størrelse afspejler desuden, at det her ikke var individet, men derimod fællesskabet, som var bygherre.

Bebyggelsesplan

Der er også kulturhistorisk værdi knyttet til den stringente og stramme bebyggelsesplan, der vidner om 1960'erne og 1970'ernes almene montagebyggeri opført efter vedtagelsen af montagecirkulæret i 1960, som blev vedtaget af regeringens økonomiudvalg. Cirkulæret fik afgørende indflydelse på dansk boligbyggeri, og omhandlede en effektivisering af byggeprocessen uden sidestykke i historien. Seriefremstilling, præfabrikation og rationaliserede arbejdsgange var midlerne til at skabe et stort antal boliger på kort tid og samtidig etablere et velfungerende produktionsapparat. Som resultat af cirkulæret blev det i første omgang besluttet at opføre fire store planer: Ballerupplanen, Sydjyllandsplanen, Gladsaxeplanen og så Albertslundplanen, som var det eneste lave byggeri. Efterfølgende blev der i løbet af 1960'erne og 1970'erne opført mange tusind lejligheder i bebyggelser af industrialiserede betonelementer. Bebyggelserne har i eftertiden fået tilnavnet kransporsbebyggelser, og disse var således ikke kun resultatet af en arkitektfagligbearbejdning, men snarere af udviklingen inden for det nye industrialiserede byggeri – og af et politisk ønske om at afhjælpe boligmanglen, som havde været et problem siden efterkrigsårene.

Kransporsplanerne bestod af stokke i forskellig længde udlagt i en oftest retvinklet komposition, anlagt efter hensyn til produktion, opførelse og montering af elementer snarere end de var terræn- og omgivelsestilpassede. Skovparken var en del af Sydjyllandsplanen, der primært blev anvendt i Jylland, og der blev i alt opført omkring 24.000 lejligheder i samme byggesystem. Karakteristisk for bebyggelser opført i dette system efter 1968, hvor den oprindelige arkitekt Børge Kjær forlod tegnestuen, er lejligheder med en meget stor altan eller udestue.

Datidens bebyggelsesplaner bærer også præg af den stigende bilisme og deraf ønsket om mere plads til parkeringspladser. Heraf kom ligeledes ønsket om at adskille den gående og kørende trafik for at øge trygheden i bebyggelserne, hvilket også kan ses i Skovvejen og Skovparken, hvor der er en tydelig adskillelse

Den stringente og stramme bebyggelsesplan afspejler en tidstypisk almen boligbebyggelse fra 1960'erne og 1970'erne.

I begge bebyggelser er trafikken adskilt, så parkeringspladserne er placeret i store områder for sig selv, og mellem blokkene er der kun cykel- og gangstier.

I begge bebyggelser er der store, fælles grønne områder mellem blokkene, så der kan komme masser af lys ind i lejlighederne.

af kørende og gående trafik, som skaber rolige adgangsforhold til boligerne, og på samme tid sikrer gode og klart definerede udeområder til børneleg og ophold. Billismens stigende betydning ses også i de store underjordiske garageanlæg.

Butikscentret og placeringen af institutioner midt i bebyggelsen afspejler samtidens ideal om børnepasning og indkøbsmuligheder i forbindelse med boligen.

Derudover er der kulturhistorisk værdi knyttet til det tidstypiske arkitektoniske formsprog, som i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne ligeledes blev underordnet den industrielle produktion og nye konstruktionsmåder. Karakteristisk for tidens bygningskroppe er de enkle og klare former.

De nyere renoveringer er også af kulturhistorisk værdi, da de afspejler de æstetiske præferencer, som var gældende, da renoveringerne blev udført. Senere tiders arkitektoniske idealer kommer således til udtryk i Skovparkens skæve tagformer, de indeliggende altaner, karnapper og facadebeklædninger. Særligt afspejler renoveringerne også de nutidige idealer og forståelser af et godt boligområde, hvor der i højere grad end oprindeligt er arbejdet med nedbrydning af ensartetheden i facaderne og oprettelsen af nye taglejligheder samt en ny indretning af udeområder.

Skovparken og Skovvejens kulturhistoriske værdi vurderes samlet set til at være lav til middel.

De renoverede udeområder afspejler nutidige idealer om et godt boligområde med legepladser af forskellig art og steder, hvor man kan sidde.

Renoveringen af boligblokkene i Skovparken fortæller både om samtidens arkitektoniske idealer, og hvordan man i dag definerer en god bolig. I Skovparken har man store, lukkede altaner, der nærmest minder om udestuer.

VÆRD AT BEVARE:

- Bebyggelsesplanen, hvor blokkene har et klart hierarki med en indgangsside og en haveside samt er organiseret omkring egne grønne arealer, og har et butikscenter og institutioner som samlingspunkt.
- At de to afdelinger fremtræder som helheder.
- Terrænbearbejdningen i bebyggelsen og de store grønne arealer mod syd.
- De underjordiske parkeringspladser med garager samt institutions- og butiksfunktioner.
- Opdelingen af gående og kørende trafik internt i bebyggelsen.

MILJØMÆSSIG VÆRDI

By og landskab

Den miljømæssige værdi ved Skovparken og Skovvejen er knyttet til afskærmningen af bebyggelserne mod de største omgivende veje i form af henholdsvis et smalt, grønt område mod øst og, mod syd, en lang jordvold med frodig, grøn beplantning, der både samler bebyggelsens mange blokke til en helhed og skaber sammenhæng mellem disse og de grønne rum i bebyggelsen. Bebyggelsen åbner sig mere naturligt mod boligområdet i nord og i forbindelse med en parkeringsplads ud for butikscentret mod syd.

Bebyggelsesplan

Derudover er der miljømæssig værdi knyttet til pladsdannelsen omkring fælleshuset i Skovparken. Desuden er der miljømæssig værdi ved de mange grønne rum mellem boligblokkene med forskelligt udformede legepladser, opholdsrum med bænke og borde, terrænforskelle samt de individuelle haver i tilknytning til lejlighederne i stueetagen.

De ældre træer i bebyggelsen er også af miljømæssig værdi, da de medvirker til at give bebyggelsen karakter.

Skovparken og Skovvejens miljømæssige værdi vurderes samlet set at være lav til middel.

VÆRD AT BEVARE:

- Terrænforskellene i bebyggelsen og beplantningen mod de store veje mod øst og syd.
- Organiseringen med et større grønt træk mod syd, åbning omkring butikscentret og fælleshuse samt placeringen af blokke omkring mindre, afgrænsede uderum.
- Variationen i private, semiprivate og halvoffentlige udearealer.
- De ældre træer.

Der er miljømæssig værdi knyttet til den store jordvold med beplantning, der skærmer Skovvejen mod trafikstøj.

Uderummene i begge bebyggelser er blevet renoveret, og der er en blanding af offentlige, private og halv-offentlige rum.

De ældre træer på jordvolden giver udearealerne karakter.

I Skovvejen er der en lille bakke med en snoet sti.

ARKITEKTONISK VÆRDI

By og landskab

Den arkitektoniske værdi er overordnet knyttet til bebyggelserne som helhed, der fremstår som et samlet hele med en klar opdeling og organisering både i forhold til omgivelserne og internt i bebyggelsen. Butikscentret og institutionerne er samlingspunkt mellem de to afdelinger samt kobling til de nære omgivelser, mens et større grønt træk mod syd danner fælles areal af parkkarakter med pladsdannelse omkring fælleshus og klub.

Bebyggelsesplan

Der er desuden arkitektonisk værdi knyttet til begge bebyggelser, hvor bearbejdningen af blokkenes materialitet og facadekomposition har medført en opbrydning af de lange havefacader, og i Skovparken er der arkitektonisk værdi knyttet til tilføjelsen af nye tagboliger med en skråtstillet, nærmeste svævende tagflade, der giver en dramatisk virkning – og får blokkene til at virke mere spændstige og levende. Hertil kommer, at altanerne krænger sig rundt om hjørnerne og dermed skaber en formmæssig variation i de ellers skarptskårne blokke. I Skovvejen er der også arkitektonisk værdi relateret til tilføjelsen af tagboliger, der ligger en smule tilbagetrukket fra den oprindelige bygningskrop, hvilket får blokken til at fremstå mindre massiv og lettere. Også her er der arbejdet med nedbrydning af blokkenes skala og kompositoriske variation.

Den arkitektoniske værdi for Skovparken og Skovvejen vurderes samlet set at være lav.

Blokkene indenfor de enkelte afdelinger har et ensartet udtryk, der giver indtryk af en samlet bebyggelse. Her Skovvejen.

Den nyere bearbejdning af blokkenes facader har medført en opbrydning af de oprindeligt, ensartede industrialiserede facader med forskellige vinduesformater og brug af farver.

VÆRD AT BEVARE:

- At blokkene indenfor de enkelte afdelinger har et ensartet udtryk, der giver indtryk af en samlet bebyggelse.
- Den nyere bearbejdning af blokkenes facader, som har medført en opbrydning af facaderne indenfor et genkendeligt system.

NUTIDIGE FOKUSPUNKTER

Skovparken og Skovvejen er samlet set et typisk eksempel på de store almene montagebebyggelser fra 1960'erne og frem, som siden er blevet renoveret og ændret, da disse bebyggelser var udtryk for andre idealer og ønsker, end dem som i dag typisk beskrives i forbindelse med de store almene montageboligbebyggelser.

I dag er der ofte ønske om en højere grad af bymæssig integration, funktionsblanding og arkitektonisk variation i de store almene bebyggelser. Dette skal gerne ske gennem fysiske og visuelle forbindelse til de omkringliggende områder. Derudover er der større opmærksomhed på at etablere forskellige typer boliger i områderne f.eks. almene ældre- og ungdomsboliger samt andre ejerformer. Der efterspørges i dag ligeledes andre funktioner udover boliger f.eks. butikker, erhverv eller kulturinstitutioner, som kan trække andre ind i boligbebyggelsen. Ligeledes efterspørges der ofte en større variation af tilbud i udearealerne, nedbrydning af skala og større bearbejdning af privat, semi-privat, semi-offentlig og offentlige områder.

Renoveringerne af Skovparken og Skovvejen afspejler, at man har søgt at imødekomme nogle af disse ønsker f.eks. i bearbejdningen af facaderne og udearealerne. Bebyggelserne står derfor i dag med et andet arkitektonisk udtryk end ved opførelsen.

FYSISKE TRÆK AF VIGTIGHED FOR NUTIDIGE FOKUSPUNKTER:

BYMÆSSIG INTEGRATION

- Begge bebyggelser er primært integreret med de omkringliggende kvarterer ved mulig indkørsel til butikscentret samt en blødere overgang til boligerne mod nord ifm. institutionen.
- En cykelsti leder gennem bebyggelsen langs butikscentret og videre under Lærkevej i syd.

Samlet vurderes Skovparken og Skovvejen i lav til middel grad at være bymæssigt integreret med sine nære omgivelser.

FUNKTIONSBLANDING

- Der er kun få tilbud til udefrakommende i bebyggelserne som f.eks. attraktive butikker, café eller (kultur-)institutioner.
- Der findes fælleshus, institution, klub og butikscenter i bebyggelsen, men det vurderes, at disse tilbud primært bruges af beboerne.
- Der er en overvægt af almene familieboliger i bebyggelserne med kun få ungdomsboliger. Det er en kvalitet, at familieboligerne spænder fra 1 til 5 værelser.

Samlet vurderes Skovparken og Skovvejen at have en lav til middel grad af funktionsblanding.

ARKITEKTONISK VARIATION

- Begge bebyggelsers arkitektoniske udtryk er relativt ensartet, og der er få variationer i skala trods facadebearbejdningen under renoveringerne. Det samme gælder programmeringen af udearealerne.
- Begge bebyggelsers blokke adskiller sig væsentligt fra de omgivende bebyggelser skalamæssigt.

Samlet vurderes Skovparken og Skovvejen at have en lav til middel grad af arkitektonisk variation.

ANBEFALINGER

Tanken bag nedenstående anbefalinger er at sikre Skovvejens og Skovparkens bærende fortælling i forening med kommende forandringer, så den arkitektoniske kulturarv kan blive et aktiv i udviklingen. Anbefalingerne er formuleret med udgangspunkt i, at man typisk ønsker at højne de store almene boligområders evne til at leve op til de tre nutidige fokuspunkter: bymæssig integration, funktionsblanding og arkitektonisk variation gennem fysiske og strukturelle forandringer af den eksisterende bebyggelse. Anbefalingerne peger på hvilke fysiske træk, der med fordel både kan arbejdes videre med og værnes om i forbindelse med, at man skaber forandringer ud fra målsætninger og idealer, som kan synes i direkte modsætning til de tanker, som lå bag de store almene betonelementbebyggelser fra 1960'erne og 1970'erne som Skovvejen og Skovparken. Anbefalingerne bør fungere som et afsæt i den videre dialog om udviklingen af bebyggelsen mellem boligselskab, afdelingsbestyrelse, beboere, rådgivere og kommune.

Den bærende fortælling og de fysiske kendetegn, som afspejler de oprindelige tanker og idealer bag bebyggelserne, er delvist svækket i Skovvejen og Skovparken, da de senere renoveringer har medført ændringer af den oprindelige formgivning. Ved fremtidig strukturelle forandringer i bebyggelserne anbefales det, at man er opmærksom på:

- At terrænbearbejdningen i bebyggelsen, herunder det faldende stiforløb og de kuperede legearealer, bevares.
- At der fortsat kan opleves et hierarki i opholdsrummene i udearealerne, der spænder fra private haver, leg, mindre ophold og større beplantede arealer selvom disse programmeres og bearbejdes yderligere.
- At der fastholdes butiks- og institutionsfunktioner eller lignende i bebyggelsen.

Værdisætning af socialt udsatte almene boligområder
Arkitektskolen Aarhus | Nørreport 20, 8000 Aarhus C